

Ni na svetu jezika, ki bi ne imel v kakem slučaju dvoumnosti v sebi; saj jih dokaj izrabljajo za šaljive liste. Zato pa ima človek svoj razum, ki ga usposablja, da tudi v dvoumnostih s pomočjo razvidnih razlogov brez težave in že nezavestno zadene pravo. In ker je jezik splošno občilo in pod kontrolo splošnosti, ga ne sme nihče po kaki fiksni ideji prikrajati samemu sebi.

Zato naj šole in uredništva pazijo z vso strogostjo, da se spak „se ga je obesilo“ uniči z vsem zarodom!

Ako se to ne zgodi, bomo še kdaj čitali takole poročilo o ženitvanju: „Ko se je zaročenca poročilo, se je šlo domov, usedlo se je goste k mizi, popilo se je polne kozarce in pojedlo zvrhane krožnike; pri slovesu se je poročenca poljubilo in se ju odpeljalo na kolodvor, naposled se je družbo uleglo k počitku in zaspalo.“

Književne novosti.

Franjo Krašovec: Utrinki. Str. 180. Cena 2 K. Naslovno stran — pravljico in značilno — risal Hugon Gerbič.¹⁾

Daleč smo zašli. Z visoko našo umetnostjo namreč, tako daleč v stran in v globine, da pošilja občinstvo moderne knjige našim založnikom trumoma nazaj, publikacije prvega našega zavoda, ki ima življenje in prihodnost pač le edino v leposlovju, pa odloži, ko prečita prvih pet strani. Prah jih naj pokrije in razjé! Ni čudno! Saj je polovica knjige pijančevanje, dobra četrt prešestvo, slaba četrt srednja umetnost. Mecen, kdor odrine za take stvari nekaj kronic! Občudovanja vreden, kdor jih bere in prebere do konca! Večkrat strmim: Ali res nimajo naši umetniki, najboljši in res priznanja vredni talenti, povedati narodu, ki bo nekoč njih sodnik, ničesar resnejšega in lepšega? Ali morda v našem ljudstvu res ni ničesar razen pijančevanja in zablodnosti? Naše občinstvo — ali ne potrebuje in ne pričakuje od svečenicov v svetišču umetnosti res ničesar razen poveljevanja beznic in nizkote? — Če bi bilo tako, ubogi narod! A ni, na srečo! Ravno zaradi tega in iz tega se javlja vsepovsodi odpor proti te vrste umetnosti.

Zato se človek razveseli, če dobi v roke v naših dneh knjigo, ki podaja vendar nekaj drugega, in najsi delo samo v umetniškem oziru glede jezika in zasnove morda ne dosega prej omenjenih tvorb.

¹⁾ Samozaložba. Dobiva se pri pisatelju: Köln am Rhein, Hochschule für Handel und Nationalökonomie, in v ljubljanskih knjigarnah.

Ne trdim, da bi bili „Utrinki“ — tri črtice in dva obširna potopisa — vseskozi dovršeni. Glede temeljitosti in poglobljenja ne dosegajo dr. Tominškovih spisov o Italiji. A jezik je lep, prožen, dikcija lahka. In ker sta izšla potopisa v posebni izdaji, najdeti gotovo širen krog bralcev. Popotnikom v Italijo bo knjižica deloma lepo nadomestovala Baedekerja. O širokem obzorju in resnem razmišljanju mladega pisatelja, nemirnega popotnika, ki je videl pri svojih letih in ob skromnih svojih sredstvih res že mnogo sveta, delo vsekakor priča.

Socijalnega vprašanja se dotika pisatelj v prvi črtici. Skozi vso knjigo stopa s tihimi, a močnimi koraki ta ideja. Naravno. Saj si ne moremo misliti potopisa, ki bi se ne pečal ali bi se vsaj ne dotikal sojalnih razmer dežel in ljudstev, v katerih in pri katerih se mudi popotnik. In povsem primerno! Saj stojimo vsi v socijalnem boju. Ker čutimo vsi, kako revna, zapuščena in ponižana je naša domovina, vsi slišimo, kako vpije širna njiva, delavcev potrebna, čakajoča obilne setve, po nas in naših močeh. In baš, ker je tako majhna in revna, jo ljubimo tem bolj. Izvzet je morda kak rojen minister ali vsaj dvorni svetnik. A ne jokamo po njih. Nesreča so za narod. A ležejo v grob z vsem svojim hlepenjem po časti in z vsem gnevom, da so sinovi tako majhne matere, stoječe vedno v kotu domače hiše; narod pa ostane. Prašek v vetru so bili; brez sledu so izginili. Seve ne stoje v tem boju tudi one mlade duše, katerih najvišji ideal je: „— da bi imel izvoljeni črne oči, da bi bil zamišljen, da bi nikomur ne gledal v oči nego samo njej, da bi imel male, prav male brčice pod nosom, katere si mora poravnati po vsakem poljubčku, da bi nosil moderno oblekico in se imenoval Zvonimir“ (str. 13.). Morda dodamo temu, da mora biti poročnik v aktivni vojski. To in kakšna svilen bluza so vsi ideali. Tudi te dušice so del našega naroda. A tudi nesreča za narod. V toliko vsaj, v kolikor bi bile lahko sreča in ponos, če bi imele življenje in bi stale z vsemi močmi na svojih mestih in bi izpolnjevale z ljubeznijo in s samozatajevanjem veliko svojo nalogo: da bi bile dobre matere in dobre vzgojiteljice naroda. — A vsi drugi stojimo v vrstah delavcev in boriteljev naroda. Ne sicer v vrstah onih, ki stopajo ali hočejo stopati po okrvavljenih cestah za križem. Za kakšnim križem? Ki so križali na njem resnico in pravico, a obenem tudi ljubezen do domovine? Kdo more za križem, če ne gori v ljubezni? Ker ljubezni sveto znamenje je križ. Kdor sovraži, je tudi sovražnik križa! — Tudi o idealih govori pisatelj. Čudno, da upa. Saj se jim roga dandanes vendar že vsak pobalin. In misli, da je storil veliko in bogoljubno delo, če jih je opsoval. A sreča, da ostane solnce — svetlo solnce tudi ob vsej nevolji in vsem zmerjanju človeških otrok. Svetlo ostane, najsi se mora odsvitati tudi iz kalnih mlakuž. Kako ginevajo z leti ideali, piše pisatelj. A če jih je kdo res izgubil, je to znamenje, da se je postaral. A mi se ne maramo starati! Duševno ne, v mislih ne. Vedno mladi v naših mislih, v našem hrepenenju, do neba kipečem! Zato se klanjamo še idealom, ki smo jih častili pred leti. In najsi nas svet sramoti zaradi tega! — O moči duha in o moči orožja razmišlja pisatelj in o njih medsebojnem razmerju. Odgovor je izražen v odgovoru na vprašanje: Ko je šel pisatelj v Italijo, ali je šel v deželo Garibaldija, ali v deželo Danteja, Petrarka, Mihelangela, Rafaela in v deželo sv. Frančiška Asiškega? Pač v slednjo, kakor jih gre od sto osemindesetdeset. Duh nadkriljuje snov in jo mora nadkriljevati. V našem slovstvu so proglasili nekoč — po nemoralni Nietzschejevi morali — za nadčloveka — pretepača. Kakšna zmota! Ravno ker je pri nas preveč surovosti — iz pitja se rodi in iz razburkanih političnih strasti — naš vek, posebej še naš narod ne more roditi nadljudi. Ker tem bi trebalo poglobitve. Ne surovost in sovraštvo, veliko preje bi

rodila nadljudi tako neskončna, vse obsegajoča ljubezen, kakršna je žgala in izžgala do uničenja srce sv. Frančiška Asiškega, ki je, mimogrede omenjeno, preživel mladost pač veselo in posvetno, a ne „jako lahkomišlno“ (str. 151.). Mnogo se je pisalo zadnja leta o tem velikem sinu solnčne Italije. Da naj prerodi njegov duh srca! Da naj krenejo ljudstva na pot, ki jo je hodil in učil Frančišek. Glas vpijočih v puščavi! Ko vendar manjka poglobitve! Ko ni v srcih niti semena ljubezni, kaj šele cvetja in sadu. Da smo zelo majhni, bi morali priznati, kako smo revni in nevedni! Tedaj šele bi imeli dvigniti poglede na solnčno pot bivšega Janeza Bernardonija, prijatelja poezije in solnca in vse prirode, čigar življenje in pravila za življenje niso mrtvilo, ampak bogat vir globokega duševnega življenja vsakemu, ki prav umeva ponižnega duha tega velikega otroka.

Žal, da nam ni podal pisatelj o tem čudovitem možu malo več. S krasno gloriolo pa je ovenčal grob kongenijalne Frančiškove rojakinje sv. Klare, z lovorom Petrarka, s sojem nesmrtnosti Mihelangela in Rafaela, katerih slednji sled je itak vdolben v zgodovino človeštva večno in neizbrisno.

O jeziku sem rekel: Lahek je, prožen. Koristno pa bi bilo še malo pile.

Kratko: Še nekoliko poglobljenja v mislih in v vsem delu, še nekoliko več truda in skrbnosti, in vedno bomo veseli takih knjig.

Nisem pisal sistematične kritike. Nisem kritik in ne maram biti! Le dvoje, troje hipnih utrinkov k „Utrinkom“. Ne zahtevam in ne pričakujem, da prisega kdo na moja mnenja in moje besede. Kdor sodi drugače, prosto mu!

Ksaver Meško.

Janeza Trdine zbrani spisi. VI. knjiga. Bajke in povesti. V. V Ljubljani 1909. Založil L. Schwentner. Cena broš. knjige K 2:50, po pošti 20 h več. — Ta knjiga vsebuje še neobjavljene spise Trdinove. Tem raje se bo pač posegalo po njej. Saj mora vsakega, ki čisla velikega pisatelja, zamikati, kaj nam je pritalil za svojega življenja. No, lahko rečemo, da se bodo čitatelji tudi pri tej knjigi divili bogastvu Trdinovega jezika ter se naslajali ob jedrnatosti njegovega sloga! — Založnik nam obeta še nadaljnja objavljenja iz Trdinove zapuščine, kar mora veseliti vsakega prijatelja naše literature.

Italija, nje slava in beda. Pod tem naslovom je prof. g. dr. J. Tominšek v samozaložbi izdal v „Ljubljanskem Zvonu“ objavljeni popis svojega potovanja po Italiji. Ko bi hoteli hvaliti njegovo knjigo, reklo bi se morda, da pišemo kolikor toliko pro domo, in temu očitku se hočemo izogniti. Konstatujemo samo dejstvo, da se nam je radi objavljenja dr. Tominškovih potopisnih spisov od raznih strani opetovano izreklo priznanje. Navedli bi v tem pogledu lahko merodajna imena. Ni dvojbe, da ima dr. Tominšek baš kot potopisni pisatelj svoje častilce, in to po vsej pravici. Kar odlikuje njegova dela te vrste od mnogih podobnih spisov, je pred vsem ono absolutno obvladovanje gradiva, ki vzbudi v človeku zadovoljivo zavest, da ni začel pisati na slepo, da je imel temveč svoj cilj z vsega početka jasno pred očmi. In zato se nam prezentujejo njegovi potopisni spisi kot nekaj celotnega, kar nam nudi po svoji razpredelbi in zaokroženosti istinito umetniški užitek, in sicer tem bolj, ker pisatelj tega, kar nam popisuje, ni gledal samo z razumom, temveč tudi z odprtim srcem. Knjiga, ki je tudi po zunanosti lična, se priporoča sama. Stane le K 1:60, po pošti seveda primerno več. Ker je število izdanih izvodov, kakor čujemo, le majhno, je v interesu vsakega, ki si želi knjigo nabaviti, da si jo čimpreje naroči.